

Naučení Amenemopa

Autor tohoto naučení, které má 30 číslovaných kapitol psaných ve verších pod sebou, byl vysokým úředníkem působícím v zemědělství. Mnoho konkrétních rad se proto týká této oblasti (přijímání úplatků, posouvání mezníků na polích, podvody při kontrole a odvádění daní a další). Kromě toho se opakují myšlenky ze starších naučení (například úcta ke starším, varování před pomlouváním, výzva k pravdomluvnosti). Ideálem je člověk „mlčenlivý“, tedy uvážlivý a klidný, na rozdíl od člověka vznětlivého, popudlivého a vášnivého. Velký důraz se klade na zbožnost: právě bůh správně posoudí dobro a zlo. Nápadné jsou četné shody mezi touto naukou a Příslovími Šalomouna (22,17 - 24,23), které prokazují znalost tohoto naučení i některých dalších děl egyptské literatury u autorů bible.

Úplný text Amenemopova naučení, které vzniklo na konci 20. dynastie (okolo roku 1100 př. Kr.), se nachází na hieratickém papyru Britského muzea v Londýně (č. 10 474). Malé části textu byly objeveny ještě na jednom papyru, čtyřech tabulkách (až z doby okolo roku 500 př. Kr.) a jednom ostraku.

Faksimili úplného rukopisu publikoval E.A.W.Budge, *Facsimilies of Egyptian Hieratic Papyri in the British Museum, Second Series*, London 1923. Autorkou posledního zpracování naučení je I.Grulichová, *Untersuchungen zur Lebenslehre des Amenope*, Berlin 1972. České překlady: F.Lexa, *Obecné mravní nauky staroegyptské*, sv. 3, Praha 1929, s. 37 - 50; F.Lexa, *Výbor ze starší literatury egyptské*, Praha 1947, s. 251 - 269.

- (1) Začátek naučení pro život,
návodů k dosažení blaha,
všech předpisů pro styk se staršími,
pravidel pro (styk s) dvořany:
- (5) jak vyvracet námitky tomu, kdo je vysloví,
jak odpovídat na poselství tomu, kdo ho vysílá,
jak být správně veden po cestách života,
jak být úspěšný na zemi,
jak získat svému srdci vstup do svatyně
- (10) a řídit je tak, aby se vyhnulo zlu,
jak se uchránit před řečmi jiných

a jak získat chválu z úst lidu.

- Sepsal správce pozemků, znalý svého úřadu,
potomek egyptských písařů,
(15) správce zrna, který kontroluje měřice,
ten, který zjišťuje svému pánu výnosy žní,
ten, který přiděluje ostrovy nové půdy
velkým jménem Jeho Veličenstva,
ten, který stanoví mezníky na obdělávané půdě,
(20) ten, který chrání krále prostřednictvím daňových soupisů,
ten, který pořizuje soupisy pozemků v Egyptě,
písař, který sepisuje obětiny pro všechny bohy,
ten, který přiděluje lidem nájemní půdu,
správce zrna, který zajišťuje obživu,
(25) ten, který má na starosti sýpky s obilím,
pravý rozvážný člověk v Cinevu v abydoském kraji,
ospravedlněný v Achmímu /1/,
majitel pyramidy v západním Senutu /2/,
majitel hrobky v Abydu /3/,
(30) Amenemope, syn Kanachtův,
ospravedlněný v Abydu.

- Pro svého syna, nejmladšího ze svých dětí /4/,
toho, který je menší než jeho (ostatní) příbuzní,
zasvěcence Mina - Kamutefa /5/,
(35) toho, který ulévá Venneferovi /6/,
toho, který dosazuje Hora na trůn jeho otce,
toho, který mu slouží v jeho vznešené svatyni,
...
ochránce matky boha,
(40) dohlížitele černého dobytka (určeného k obětování)
na Minově terase,
toho, který chrání Mina v jeho svatyni.
Jeho správné jméno je Haremmaacheru -
dítě váženého muže z Ipu /7/,
syn hráčky na sistrum Šova a Tefnuty /8/,
(45) vedoucí pěveckého sboru Hora, Tavosrety.

Říká: první kapitola.

- Nastav uši, naslouchej slovům, která budou vyřčena,
a upni svou mysl k tomu, abys jim porozuměl.
Bude prospěšné, jestliže si je zapamatuješ;
(50) zle však bude tomu, kdo se od nich odvrátí.
Dej jim spočinout v nitru svého těla,
aby se stala oporou tvého srdce.
Až dojde k přílivu slov,

budou pilířem tvého jazyka.

- (55) Když je budeš mít po celý život na paměti,
zjistíš, že ti přinášejí jen úspěchy.
Zjistíš, že má slova jsou zásobárnou pro život;
budeš svěží na zemi.

Druhá kapitola.

- (60) Střez se oloupit chudáka
nebo spáchat násilí na slabém.
Nevztahuj ruku na starého člověka, abys mu ublížil,
neznevažuj slova staršího.
Nenech se vyslat s urážejícím poselstvím
(65) a nezastávej se toho, kdo ho připravil.
Nevykřikuj na toho, kdo se vůči tobě provinil,
a nevystupuj proti němu jen kvůli tomu, co ti učinil.
Toho, jenž páchá zlo, zastaví hráz
a odnese vlna.
(70) Přijde severní vítr a ukončí chvíle (zla),
když se změní v bouři.
Hromy bijí a krokodýl zuří:
popudlivý člověče, jak je ti?
Křičí a jeho hlas proniká až do nebe
(75) a je to sám měsíc /9/, kdo zjišťuje jeho zločiny.
Kormidluj tak, abychom mohli převézt i zlého člověka,
neboť nechceme jednat jako on.
Zvedni ho a podej mu ruku
a svěř ho pak do rukou božích;
(80) naplň mu žaludek svým vlastním chlebem,
aby se nasýtil a zastyděl.
Bůh si také cení toho,
když se dříve přemýšlí a potom teprve mluví.

Třetí kapitola.

- (85) Nezačínej spor s mluvkou
a nepouštěj se s ním ani do řeči.
Buď obezřelý před protivníkem a ustup odpůrci;
vyspi se na to, než promluvíš.
Bouře, která vzplane jako oheň ve slámě,
(90) je stejná jako v tu chvíli horkokrevný člověk.
Odvrať se a nevšímej si ho,
neboť bůh mu dá odpověď.
Jestliže budeš mít po celý život tuto radu na paměti,
pak se jí budou řídit i tvé děti.

- (95) Čtvrtá kapitola.
Vznětlivý člověk v chrámu

- je jako strom, který roste v zahradním (stínu):
jednou vydá plody
a pak skončí ve vodě,
(100) zahrán daleko od svého domova,
nebo zahyne v ohni.
Pravý rozvážný člověk se ovšem drží stranou -
je jako strom, který roste ve slunečním svitu:
zelená se a opakovaně dává plody,
(105) je na očích svému pánu,
poskytuje sladké plody a příjemný stín
a končí jako socha (boha).

Pátá kapitola.

- Nepřivlastňuj si příděly určené chrámu,
(110) nebuď chtivý a získáš hojnost.
Nezavrhuj božího sluhu,
abys zvýhodnil někoho jiného.
Neříkej: „Dnešek je jako zítřek;“
jak to potom může skončit?
(115) Až přijde zítřek a odejde dnešek,
záplava se stane pouhou vlnou,
krokodýli budou jen ležet a hroši budou na suchu,
ryby budou pohromadě,
vici budou nasyceni a ptáci budou mít svátek,
(120) rybářské sítě však zůstanou prázdné.
Všichni rozvážní v chrámu
říkají: „Veliká je přízeň Reova.“
Drž se rozvážného a najdeš život
a budeš svěží na zemi.

(125) Šestá kapitola.

- Neposouvej mezník na okraji pole
a neměň místo měřického provazu.
Nebuď chtivý ani jediného lokte (cizí) půdy
a neporušuj hranice (pozemku patřícího) vdově.
(130) Toho, kdo o pošlapanou brázdu, kterou zavál čas,
zkrátí pole
a ještě se jí zmocní díky křivé přísaze,
spoutá moc měsíce.
Znáš toho, kdo to dělá na zemi:
(135) je utiskovatelem slabého,
odpůrcem, který tě ničí.
Z jeho oka srší zkáza,
jeho dům je nepřitelem (celého) města.
Jeho stodoly budou zbořeny,
(140) jeho majetek bude odepřen jeho dětem

- a jeho jmění dáno jinému.
 Střež se tedy porušit hranice polí,
 aby se tě nezmocnila hrůza.
 Bůh se uspokojuje mocí pána,
 (145) jenž určuje hranice pozemků.
 Usiluj o to, abys byl svěží,
 a střež se Pána všehomíra.
 Nešlapej po brázdě patřící jinému,
 neboť i ty máš prospěch z toho, když zůstává zachována.
 (150) Orej na (svých) polích a najdeš, co potřebuješ,
 dostane se ti chleba z vlastního mlatu.
 Lepší je jedna měrice (zrna), kterou ti dá bůh,
 než pět tisíc měric získaných bezprávím -
 tyto nezůstanou ani jediný den ve stodole a sýpce
 (155) a neposkytnou potravu pivnímu džbánů.
 Krátký je jejich pobyt v sýpce,
 když se rozední, jsou pryč.
 Lepší je chudoba z božích rukou
 než bohatství ve stodole.
 (160) Lepší je mít chléb při dobrém svědomí
 než bohatství obtížené výčitkami.

Sedmá kapitola.

- Neštví se za bohatstvím:
 vždyť není nikoho, kdo by nevěděl o lidském
 osudu a údělu /10/.
- (165) Nesoustřeďuj se na povrchnosti:
 vždyť každý má svou (určenou) hodinu.
 Neusiluj mít nadbytek,
 když jsou zabezpečeny tvé potřeby.
 Získáš-li bohatství podvodem,
 (170) nezůstane u tebe ani přes noc.
 Až se rozední, nebude už v tvém domě;
 bude vidět jen jeho místo, ale samo tam nebude.
 Země totiž otevřela jícen, spolkla je a pohltila
 a nechala je propadnout do podsvětí
 (175) nebo si samo vyhloubilo díru dostatečně velikou
 a ponořilo se do říše mrtvých
 či si pořídilo křídla, jako mají husy,
 a odletělo do nebe.
 Neraduj se z bohatství získaného podvodem
 (180) a nezoufej nad chudobou.
 Velitele lučištníků, který příliš postupuje vpřed,
 nechá jeho oddíl na holičkách.
 Loď sobce uvízne v bahně,
 zatímco loď rozvážného pluje s příznivým větrem.

- (185) Modlí se ke slunci, když vychází,
a říkej: „Dej mi zdar a zdraví!“
a ono ti poskytne, co v životě potřebuješ,
takže budeš zbaven strachu.

Osmá kapitola.

- (190) Buď k lidem vlídný
a všichni tě budou zdravít.
Oslavuje se ureus /11/,
avšak plije se na Apopova hada /12/.
Chraň svůj jazyk před řečmi přinášejícími zhoubu
(195) a lidé tě budou milovat,
najdeš své místo v chrámu,
získáš podíl z obětních chlebů svého pána,
staneš se ctihodným a spočíneš v rakvi
a bude tě chránit moc boží.
(200) Nevolej „Zločinec!“ za prchajícím,
když jsou skryty důvody (jeho) útěku.
Ať už slyšíš chválu nebo pomluvy,
odmítni je, aby se nešířily.
Sám měj na jazyku jen dobrá slova,
(205) zlá ať jsou skryta v tvém nitru.

Devátá kapitola.

- Nebratři se se vznětlivým člověkem
a nevyhledávej ho k rozhovoru.
Chraň jazyk před odmlouváním představenému
(210) a střež se na něho strojiti pletichy.
Nedopust', aby tě chtěl nechat nachytat;
neodpovídej příliš otevřeně.
Porad' se o odpovědi s mužem stejně postaveným
a střež se s ní ukvapit.
(215) Řeč uraženého se žene rychleji
než vítr a déšť.
Boří i staví svým jazykem,
když říká urážlivá slova.
Dává odpověď zasluhující výprasku,
(220) protože přináší jen zhoubu.
Přináší náklad velký jako celý svět -
náklad lží.
Je jako přívozník úskoků,
který přichází a již vyvolává spory.
(225) I když doma jenom jí nebo pije,
jeho (odmítavá) odpověď působí na veřejnosti.
Den, kdy budou zjišťovány jeho hříchy,
bude (dnem) nářku jeho dětí.

- Kéž přijde Chnum, kéž přijde Chnum,
(230) hrnčič, (který stvořil) mluvku,
aby znovu vytvořil srdce stížené chorobou!
(Vznětlivý člověk) je jako mladý vlk v ohradě pro dobytek:
popouzí jedno oko proti druhému,
působí nesvár mezi bratry.
- (235) Je poháněn větrem jako mrak
a na slunci mění barvu.
Točí se za ocasem jako krokodýlí mládě
a počíná si zle.
Přestože má sladké rty, jeho jazyk je hořký
- (240) a v jeho nitru hoří oheň.
Nepospíchej za takovým,
aby se tě nezmocnila hrůza.

Desátá kapitola.

- Nezdrav vznětlivého člověka, nedělej si násilí,
(245) abys netrápil sám sebe.
Neříkej mu lživě „Bud' pozdraven!“,
když k němu cítíš odpor.
Nemluv s nikým pokrytecky,
neboť se to bohu hnusí.
- (250) Neodlučuj srdce od jazyka
a všechny úmysly se ti zdaří.
Budeš požívat vážnosti u lidí
a budeš svěží díky bohu.
Bůh nenávidí pokrytce;
- (255) zvláště odporný je mu vnitřně rozpolcený člověk.

Jedenáctá kapitola.

- Nelačni po majetku prostého člověka
a nehladov po jeho chlebě.
Majetek prostého člověka uvázne v krku
(260) a vyvolá zvracení.
Jestliže ho někdo získá křivou přísahou,
jeho srdce svede žádostivost.
Nevraživost znemožňuje uspět,
neboť zlo ničí dobro.
- (265) Dopustíš-li se něčeho před nadřazeným,
tvá slova pozбудou účinku.
Tvé lichotky se setkají se spíláním
a výmluvy s výpraskem.
Jako polkneš a hned zase zvrátíš velké sousto chleba,
(270) stejně tak přijdeš o dobrou pověst.
Jen pohlédni na dohlížitele prostého člověka,
když jsou na něho napřaženy hole,

když jsou všichni jeho pomocníci připoutáni ke kůlu
a když je odváděn na popraviště!

- (275) Jestliže tě nadřizený zproští trestu,
zůstaneš v nevážnosti u svých podřizených.
Vyhni se prostému člověku;
pokud se s ním přece setkáš, nevšímej si jeho majetku.

Dvanáctá kapitola.

- (280) Nelačni po majetku úředníka
a nenaplnuj ústa příliš velkými sousty.
Jestliže tě učiní správcem (tvého vlastního) majetku,
nestůj o jeho a tvému se povede dobře.
Neměj nic společného se vznětlivým člověkem
(285) a nebratři se se vzpurným.
Jestliže tě pošlou odvézt slámu,
nestarej se o nic jiného.
Jestliže se člověk zdráhá vyříditi hanlivé poseství,
pak už jím nebude nikdy pověřen.

(290) Třináctá kapitola.

- Neuškod' nikomu ani štětcem na papyru:
bohu se to hnusí.
Nesvědč křivě
a nikoho se nezbavuj ústy.
(295) Nepřipisuj žádné (daňové) účty tomu, kdo nic nemá,
nepodváděj svým štětcem.
Když shledáš u chudáka velký dluh,
rozděl jej na tři díly:
dva promiň a jen jediný ponech.
(300) Pak zjistíš, že je to nejlepší způsob jednání.
Když budeš v noci spát a ráno se probudíš,
shledáš se s tím jako s dobrou zprávou.
Je totiž lepší být chválen za lásku k lidem
než mít bohatství ve stodole.
(305) Lepší je mít chléb při dobrém svědomí
než bohatství obtížené výčitkami.

Čtrnáctá kapitola.

- Nevnucuj se žádnému člověku
a nedožaduj se jeho štědrosti.
(310) Avšak když ti někdo řekne: „Vezmi si dar,“
a není přitom nemajetný, přijmi jej -
neskláněj hlavu,
ani neklop zrak.
Vzdej mu úctu svými ústy a řekni: „Bud' pozdraven!“
(315) a on si bude přát, abys dosáhl cíle.

Neodmítej ho hned napoprvé;
vždyť bude přiveden ještě jindy.

Patnáctá kapitola.

Čiň dobro a něčeho dosáhneš.

- (320) Nenamáčej štětec, abys porušil právo.
Zobákem ibise má být prst písaře /13/
- střež se zneužít ho!
Pavián sedí v hermopolském chrámu /14/
a jeho zrak proniká Oběma zeměmi.
- (325) Spatří-li někoho, kdo zneužívá svého prstu,
zbaví ho obživy prostřednictvím záplavy.
Syn písaře, jenž zneužije svého prstu,
nebude přijat do státní služby.
Budeš-li mít toto po celý život na paměti,
(330) tvé děti se dočkají (úspěchu).

Šestnáctá kapitola.

Nezneužívej váhy, neporušuj závaží
a nezmenšuj díly měřice!

- Nepožaduj polní obilné míry
(335) a neodmítej (přesné) úřední.
Pavián sedí u váhy
a jeho srdce je jejich olovnicí.
Který bůh je tak velký jako Thovt,
jenž vynalezl tyto věci, aby se jich užívalo?
- (340) Nefalšuj závaží,
jinak přinesou smutek zásahem boha.
Spatříš-li někoho, že je nějak znehodnocuje,
vyhni se mu zdaleka.
Nelačň po mědi
(345) a nestůj o jemné plátno.
Co pomůže člověku oděnému do drahocenných látek,
když se bohu jeví jako nemravný?
Když se místo zlata použije náhražka,
ráno je z něho zase jen olovo.

- (350) Sedmnáctá kapitola.
Střež se podvádět s mírou na obilí
a porušovat její díly.
Nenech ji úmyslně přeplňovat,
když je vespuďu ještě prázdná.
- (355) Měř s ní tak, jak je skutečně veliká,
a tvá ruka ať přesně odsypává nadměrné zrno.
Neopatřuj si měřici s dvěma různými objemy;
vykonávej vše poctivě.

- Měřice je oko Reovo
(360) a zločinem je z ní ubírat.
Měřiči, který toto připustí,
zpečetí (Reovo) oko jeho rozsudek.
Nepřijímej daně od zemědělce
a nezanášej ho do seznamu, když se něčeho dopustil.
- (365) Nespolečuj se s měřičem
a neměň pokyny státní správy.
Mlat je důležitější
než přísaha při Velkém trůnu /15/.

Osmnáctá kapitola.

- (370) Nechod' spát, když se bojíš zítřku:
„Až se rozední, jaké bude ráno?“
Člověk neví, jaký bude zítřek.
Bůh vždy uspěje,
zatímco člověk může kdykoli selhat.
- (375) Něco jiného jsou slova, která pronáší člověk,
a skutky, které činí bůh.
Neříkej předem: „Jsem nevinen!“
a nesnaž se dodatečně zalíbit se bohu.
Vina patří bohu
- (380) a je pečetěna jeho prstenem.
Dokonalost před bohem neexistuje,
jen selhání.
Ten, kdo zatouží po dokonalosti,
ji v tu chvíli zahubí.
- (385) Učiň své srdce pevným a silným,
pánem svého jazyka nedělej kormidelníka:
jazyk člověka je sice kormidlem,
avšak lodivodem je Pán všehomíra.

Devatenáctá kapitola.

- (390) Nepředstupuj před soudní sbor,
pokud hodláš křivě vypovídat.
Nemluv jednou tak a podruhé onak,
když existují svědci.
Neuváděj přísahy při svém pánu
- (395) během výslechu.
Mluv pravdu před úředníkem,
aby nad tebou nenabyl moci.
Až zítra před něho zase předstoupíš,
přikloní se ke všemu, co řekneš,
- (400) a přednese tvou řeč před sborem třiceti /16/
a tento bude na tebe brát ohled také jindy.

Dvacátá kapitola.

Nikoho nezpochybňuj před soudním sborem
a nezavrhuj toho, kdo je v právu.

- (405) Nezvýhodňuj pěkně oblečeného člověka
ani nenadržuj tomu, kdo je v hadrech.
Nepřijímej úplatky od mocného,
abys v jeho prospěch utlačil slabého.
Spravedlnost je velký dar boha,
(410) který dává tomu, koho miluje.
Moc toho, kdo je jako on,
zbavuje chudáka bití.
Nevyužívej padělaných listin:
je to ohromná, přímo smrtelná zrada,
(415) je to porušení velké přísahy věrnosti
a její vyšetření přísluší soudnímu znalci.
Nefalšuj zápisy věštev
a nemař tak úmysly boha.
(420) Nepřisvojuj si jeho zásluhy,
jako by nebylo osudu a údělu.
Předej majetek jeho (právoplatným) vlastníkům
a zabezpeč si tak života.
Nech si zajít chuť na jejich domy,
jinak skončíš na popravišti.

(425) Dvacátá první kapitola.

Neříkej: „Našel jsem si mocného pána
a teď mohu napadnout ve městě kohokoli.“

Neříkej: „Našel jsem si ochránce
a teď mohu napadnout toho, koho nenávidím.“

- (430) Vždyť neznáš úmysly boha;
nemůžeš tedy ani oplakávat zítřek.
Odevzdej se do rukou božích
a tvé mlčení přivedí pád nepříteli.
I z krokodýla, který nemá jazyk,
(435) má člověk neustále hrůzu.
Nevylévej si nitro před nikým na světě,
aby ses sám nezbavil vážnosti.
Nešir své názory mezi lidmi
a nebratři se s upovídaným člověkem.
(440) Lepší je muž, který skrývá své mínění,
než ten, který je hlásá ke své škodě.
Nelze urychlit dosažení úspěchu,
stejně jako docílit jeho znemožnění.

Dvacátá druhá kapitola.

- (445) Nepopuzuj svého soupeře

a nenuť ho, aby pověděl, co se skrývá v jeho srdci.

Nespěchej k němu příliš,

když nevidíš, co dělá.

Snaž se pochopit jeho odpověď již předem

(450) a pak zůstaň klidný - tehdy dosáhneš cíle.

Odvrať se od něho, až se sám odhalí.

Toho, kdo dovede spát, si (bůh) najde.

Sleduj ho, ale neškod' mu;

měj ho v úctě a nebuď k němu nevšímový.

(455) Vždyť neznáš úmysly boha;

nemůžeš tedy ani oplakávat zítřek.

Odevzdej se do rukou božích

a tvé mlčení přivodí pád nepříteli.

Dvacátá třetí kapitola.

(460) Nezačínej s jídlem dříve než úředník

a nečisti si před ním ústa.

Když ses nasytil, žvýkání jen předstírej

a spokoj se s vlastní slinou.

Hleď si jen misky, která je před tebou,

(465) a ponech jí ukojit tvou potřebu.

Úředník opravdu zdatný ve svém úřadu

je jako nevyčerpatelná studnice.

Dvacátá čtvrtá kapitola.

Zaslechneš-li nějaký výrok úředníka v jeho domě,

(470) neopakuj ho jinému venku.

Nedopusť ani, aby se tvá slova vynášela ven,

aby ti nebylo hořko u srdce.

Srdce člověka je dar boží;

střež se proto jím pohrdat.

(475) Jestliže je někdo oporou úředníka,

pak jeho jméno nesmí být známo.

Dvacátá pátá kapitola.

Neposmívej se slepci, nezahrnuj posměšky trpaslíka,

ani nezhoršuj úděl mrzáka.

(480) Nesměj se člověku, který je poznamenán bohem,

a nebuď na něho rozezlen, když se něčeho dopustí!

Člověk je jen hlína a sláma

a teprve bůh je jeho tvůrcem.

On neustále boří a staví,

(485) tvoří tisíce prostých lidí podle své vůle

a tisíce jich činí dohlížiteli,

když nadejde jeho (příznivá) chvíle.

Jak se raduje ten, kdo dospěl do západní říše,

a je svěží díky bohu!

- (490) Dvacátá šestá kapitola.
Když sedíš v pivnici,
nepřidružuj se k výše postavenému,
ať je to mladík zastávající vysoký úřad
nebo starší člověk.
- (495) Přátel se jen s mužem sobě rovným.
Re pomáhá, ačkoli je vzdálen.
Spatříš-li venku někoho vznešenějšího, než jsi ty,
následuj ho s patřičným odstupem.
Podej ruku starci přepitému pivem
- (500) a vzdej mu úctu stejně, jako to činí jeho děti.
Ruka se nezraní, když se obnaží,
a záda se nezlomí, když se ohnou.
Nezchudne muž, který mluví přívětivě,
a bohatství nezíská ten, jehož slova jsou zahořklá.
- (505) Lodivod, který hledí do dálky,
nedopustí, aby se jeho loď převrhla.

Dvacátá sedmá kapitola.
Neurážej staršího, než jsi ty,
neboť spatřil Rea dříve.

- (510) Střež se, abys byl obžalován před vycházejícím sluncem
slovy: „Mladý urazil starce!“
Velice špatný je před Reem
mladý člověk, který urazil starého.
Ať ti nabije a ty měj ruku v klíně;
(515) ať tě urazí a ty mlč!
Až před něho příští den předstoupíš,
poskytne ti hojnost chleba.
Zrádlo pro psa je věcí jen jeho pána,
i když někdy štěká na toho, kdo mu ho dává.

- (520) Dvacátá osmá kapitola.
Nezjišťuj (jméno) vdovy, kterou jsi přistihl (při krádeži) na poli,
abys ji pak dal předvést k vyšetřování.
Neodepři svůj džbán cizinci -
spíše mu dej dvakrát více než svým lidem.
- (525) Bůh víc miluje toho, kdo si váží chudáka,
než toho, kdo vzdává úctu vznešenému.

- Dvacátá devátá kapitola.
Nikoho neodmítej přepravit přes řeku,
když máš v lodi dost místa.
- (530) Když ti podají veslo uprostřed toku,
natáhni ruce a uchop ho.
Není hříchem před bohem,
když se cestující ocitne v nouzi.
Když máš na řece vlastní plavidlo,

- (535) nelační po převozném.
Přijmi převozné od majetného,
avšak nechtěj ho od toho, kdo nic nemá.

Třicátá kapitola.

- Pohled' na těchto třicet kapitol;
(540) jsou příjemné a poučné,
jsou nad všechny knihy -
z nevědomého člověka činí znalce!
Kdo je předčítá nevědomému člověku,
činí z něho čistého [17].
- (545) Osvoj si je a ulož do svého srdce
a staneš se mužem, který je dovede vykládat
a vysvětlovat jako učitel.
Písař znalý svého úřadu
bude hoden státi se dvořanem.

-
- 11/ Achmím - hlavní město 9. hornoegyptského kraje (asi 470 km na jih od Káhiry).
- 12/ Pohřebiště poblíž Achmímu.
- 13/ Abydos - významné náboženské středisko ležící přibližně 90 km jižně od Achmímu. Podle tradice se zde nacházel hrob boha Usira. Autor naučení Amenemope měl hrobku u svého rodného (?) města Achmímu, zatímco symbolický hrob (kenotaf) si dal postavit - podobně jako mnoho jiných Egyptanů - na posvátné abydoské půdě.
- 14/ Naučení je určeno nejmladšímu synovi Amenemopa a Tavošrety, který se jmenoval Haremnaacheru - tedy „(Bůh) Hor je ospravedlněn“ - a který již zastával některé kněžské úřady.
- 15/ Min - Kamutef je bůh plodnosti uctíváný v Achmímu. Překlad zní: „Min - býk své matky“.
- 16/ Vennefer - jeden z přívlasků vládce onoho světa, boha Usira.
- 17/ Ipu - jedno z označení města Achmímu.
- 18/ Bůh vzduchu a světla Šov tvořil se svou manželkou - bohyní vody a vlhkosti Tefnutou první božskou dvojici, kterou stvořil prabůh Atum.
- 19/ Měsícem se míní bůh Thovt, který vystupuje při posledním soudu člověka jako žalobce (též ř. 133).
- 110/ Zde je zosobňují bůh Šaj a bohyně Renenut (také ř. 420).
- 111/ Ureus je řecká podoba egyptského výrazu „ta, která se vzpřimuje“, jenž označoval kobru chránící panovníka.
- 112/ Démon Apop v podobě obrovského hada byl úhlavním nepřítelem slunečního boha Rea na jeho každodenní pouti po nebi.
- 113/ Ibis je posvátné zvíře boha Thovta - ochránce písařů, soudců a úředníků.
- 114/ Pavián je rovněž posvátné zvíře boha Thovta (srovnej ř. 336). Hlavní chrám Thovta se nacházel v Hermopoli (egyptsky Chemenu) ve středním Egyptě (přibližně 290 km jižně od Káhiry). Pavián býval zobrazován sedící na váze nebo u váhy, na níž se vážilo při posledním soudu srdce zemřelého.
- 115/ Míní se, že mlat jako symbol bohyně Renenuty (tj. bohem stanovený lidský úděl) má větší význam než přísaha při panovníkově trůnu.
- 116/ Sbor třiceti - nejvyšší tribunál třiceti hodnostářů, který rozhoduje závažné soudní spory.
- 117/ Znalý a moudrý člověk býval označován jako „čistý“.